

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри _____ Л.В. Кузнєцова
“ _____ ” _____ 2019 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

«Іпотечне кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України»

Виконав: студент 4 курсу, групи 1
факультет фінансів та банківської справи
спеціальності 6030508 «Фінанси та кредит»

ЗАГОРІЙ Е.Г.

Керівник: д.е.н., професор

КУЗНЄЦОВА Л.В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ІПОТЕЧНОМУ РИНКУ	6
1.1. Сутність та основні види іпотечного кредитування.....	6
1.2. Нормативно-правове регулювання іпотечного кредитування в Україні	20
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2 РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ.....	27
2.1. Оцінка розвитку іпотечного кредитування в Україні.....	27
2.2. Аналіз державних програм фінансування процесів розвитку іпотечних позичок в Україні	38
2.3. Діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на ринку іпотечного кредиту.....	48
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3 УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ОСНОВІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ	58
3.1. Розвиток іпотечного кредитування у країнах Європи, США та Китаї.....	58
3.2. Ризики іпотечного кредитування та засоби їх мінімізації.....	69
Висновки до розділу 3.....	77
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У наш час економіка країни потребує нових поглядів та зрушень, необхідні ефективні інструменти задля її ефективного покращення. Іпотечне кредитування можна розглядати саме як потужний дієвий засіб одночасного розвитку багатьох сфер життєдіяльності країни. Тому проблема розвитку ринку іпотечного кредитування наразі є дуже актуальною та потребує дуже пильного дослідження.

Особливої уваги заслуговують питання методології та видів моделей іпотечного кредитування, а також вплив таких кредитів на розвиток банківської системи України.

Даній темі приділяють увагу дуже багато науковців та практиків банківської галузі. Зокрема, серед тих, хто зробив найбільший внесок, можна виділити: О.Т. Євтух, Г.А. Циліна, В. Лагутін, Н.П. Погорельцева, Н.І. Янковий, О.С. Любунь, О. Пилипець, І. І. Рекуненко. Більшість праць зорієнтовані на висвітлення іпотечного кредитування як дуже важливого інструменту для запуску ефективної діяльності економічної системи в цілому. Це відбувається тому, що завдяки правильному використанню цього виду кредитування можна бачити ріст ВВП, забезпечення умов для розвитку інших галузей економіки, запровадження інвестиційної діяльності, вирішення багатьох соціальних житлових проблем громадян.

Метою кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра є дослідження становлення, діяльності та перспектив ринку іпотечного кредитування України та практичні рекомендації щодо ефективного розвитку у цій сфері.

Реалізація поставленої мети виступає можливою за умови послідовного виконання низки наступних завдань:

- розглянути теоретичні аспекти сутності іпотечного кредитування та його впливу на грошово-кредитну політику банківської системи;
- визначити роль іпотечного кредитування в інших сферах життєдіяльності

держави;

- здійснити аналіз етапів розвитку іпотечного кредитування в Україні;
- з'ясувати основні чинники, що впливають на розвиток іпотечного кредитування;
- зробити повний обґрунтований аналіз державних соціальних житлових програм щодо надання іпотечних кредитів потребуючим громадянам;
- оцінити діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на ринку іпотечного кредитування та проаналізувати динаміку необхідних показників;
- визначити роль та внесок ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» іпотечних кредитів у загальну банківську систему України;
- проаналізувати діяльність ринків іпотечного кредитування у різних країнах світу та зробити висновки щодо використання міжнародного досвіду в Україні;
- визначити види ризиків, що притаманні іпотечному кредитуванню та дослідити методи управління ними;
- запропонувати заходи та шляхи мінімізації ризиків іпотечного кредитування.

Об'єктом дослідження є розвиток ринку іпотечного кредитування в Україні.

Предмет дослідження – теоретично-методичні засади та практичні аспекти щодо оцінки діяльності банків України на ринку іпотечного кредитування, а також організація банківського іпотечного кредитування в Україні.

Методи дослідження. У випускній роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме метод наукової абстракції і конкретизування – при обґрунтуванні категоріального апарату, структурно-логічний аналіз – для побудови логіки та структури дослідження, метод історичного аналізу – для характеристики процесів розвитку іпотечного кредитування в Україні, метод класифікацій – для обґрунтування ознак узагальнених класифікацій, методи аналізу та синтезу, метод порівняння, статистичний аналіз – для вивчення, групування, порівняння, оцінки й інтерпретації фактичних даних, що характеризують діяльність банку на ринку

іпотечного кредитування; графічний та табличний методи – для унаочнення емпіричних даних та схематичного їх подання.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів. Джерела інформації для аналітичних розрахунків обмежуються офіційними даними НБУ та інформацією, котра розміщена на офіційних сайтах зазначених установ.

Практична цінність висновків і рекомендацій полягає у тому, що робочий матеріал може бути використаний для об'єктивної оцінки впливу іпотечного кредитування на багато різних сфер життя країни та, як результат, для ефективного розвитку країни.

Апробація результатів дослідження. По темі кваліфікаційної роботи були опубліковані: стаття, для внутрішнього університетського збірника «Іпотечне кредитування як потужний механізм ефективного розвитку країн» та прийнята участь у IV Міжнародної науково - практичної Інтернет-конференції за результатами якої опубліковані тези «Роль іпотечного кредитування у розвитку сучасної держави».

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня бакалавра наведено теоретичне узагальнення і вирішення поставлених завдань, що полягають у визначенні теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення та ефективний розвиток іпотечного кредитування в банківській системі України.

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи було зроблено наступні висновки:

1. Проаналізувавши теоретичні напрацювання нам вдалося детально розглянути та сформулювати поняття такі поняття як «іпотека» і визначити роль ринку іпотечного кредитування в економічному житті банківської системи України та його вплив на інші сфери життєдіяльності громадян.

2. Визначено нормативно-правову базу, що регламентує регулювання іпотечного кредитування згідно чинного законодавства та впливає на його подальший розвиток.

3. Проаналізовано діяльність українських банків на ринку іпотечного кредитування та визначено її оцінку щодо поточного стану. Так, наразі зазначено динаміку частки наданих іпотечних кредитів до ВВП України за останні 14 років, визначено зв'язок між обліковими ставками за іпотечними кредитами обсягами їх надання у розрізі валют. Нами було встановлено, що через більш низьку процентну ставку для валютних кредитів, їх об'єми значно перевищували над гривневими. Але такі кредити є дуже небезпечними через нестабільний курс гривні до іноземних валют. Згодом це проявилось у вигляді обвалу іпотечного ринку та настання фінансової кризи, результатом чого стала неспроможність людей відповідати по зобов'язанням і банкрутства більшості банківських установ.

4. Розглянуто теоретичні засади та останні статистичні дані щодо коефіцієнту доступності житла в Україні. Ми визначили, що ступінь доступності житла

визначається показником коефіцієнту і чим менший показник, тим більш доступне житло для населення. Наразі, провівши статистичне дослідження, ми отримали показники коефіцієнту у розрізі областей України, та зробили висновок, що на сьогодні житло для українців є вкрай недоступним, навіть шляхом його придбання за допомогою іпотечного кредитування. Це пов'язано здебільшого із мізерними заробітними платами та, як результат, низькою купівельною спроможністю громадян.

5. Розглянуто та досліджено основні умови, переваги та недоліки всіх соціальних програм іпотечного кредитування, що розроблені державою та спрямовані на надання пільг потребуючим цього громадянам. На основі статистичних даних було складено порівняльні таблиці щодо планових та фактичних показників виконання кожної з програм, а також динаміку обсягів надання державою допомоги згідно цих соціальних програм. Із діаграм та таблиць, зазначених у роботі, можна дійти висновку, що на сьогоднішній день програми, що мають допомагати людям, є неефективними. Фінансування за більшістю із них припинено, а умови деяких створені так, щоб люди роками доводили свою потребу у допомозі. Тому, на нашу думку, у наступні роки перед державою повинно стати дуже багато соціологічних завдань щодо поліпшення державних програм та підтримки населення. Це можна зробити шляхом концептуального перегляду умов, залучення нових партнерів та відновлення стабільного фінансування.

6. Досліджено діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на ринку іпотечного кредитування, зазначено динаміку вмісту кредитного портфелю банку у сукупному портфелі банківської системи та обсягів іпотечних кредитів за останні 6 років. Так, станом на кінець 2018 року, обсяг іпотечних кредитів, що був наданий ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» становить 4818218 тис. грн., що становить 10% від сукупного кредитного портфелю банку. Наразі, ми встановили, що аналізований банк сьогодні не надає іпотечні кредити звичайним клієнтам через високі ризики та нестабільну економічно-політичну ситуацію в країні, але водночас із цим на індивідуальних умовах формує пропозиції для своїх преміум-клієнтів задля

збереження клієнтоорієнтованої політики банку та продажу їм і інші банківські продукти.

7. Розглянуто та проаналізовано досвід іпотечного кредитування у країнах Європи, Канади, США та Китаю. Виходячи із світової практики, сформовано види та особливості моделей іпотечного кредитування, надано практичні рекомендації щодо моделі, яка дозволить Україні зрушити з мертвої точки та розвивати ринок іпотечного кредитування. У ході роботи було визначено, що майже у всьому світі іпотечне кредитування відіграє роль одного з найголовніших інструментів розвитку багатьох секторів життя, та саме за його допомогою, в тому числі, підвищують соціальний рівень життя в країні. Тож, на нашу думку, Україні необхідно переймати світовий досвід у цьому питанні, обравши для себе європейську однорівневу модель іпотечного кредитування, та залучати державу для створення відповідних умов щодо ефективного розвитку відповідного ринку. Перш за все необхідне пониження відсоткової ставки по кредитах до європейського рівня та запровадження відповідних економічних та правових дій.

8. З'ясовано основні ризики, що виникають на ринку іпотечного кредитування та надано практичні рекомендації щодо їх мінімізації за допомогою різних інструментів. Визначено допущені помилки банківської системи в минулих роках щодо оцінки та хеджування ризиків іпотечного кредитування, які призвели до кризових явищ та занепаду банківського сектору. Серед головних можна виділити відсутність диверсифікації кредитного портфелю та невикористання валютного форварду. На нашу думку, перш за все, необхідно відкоригувати розвиток ринку іпотечного кредитування в Україні до світових стандартів із залученням таких механізмів щодо мінімізації ризиків, як: страхування, резервування, гарантії третіх осіб, оцінка платоспроможності клієнтів та ін. Це дозволить в майбутньому уникнути проблем із невиплатою клієнтами своїх кредитів та запустити механізм тотального оновлення країни у багатьох її сферах та секторах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Янковий Н. І. Іпотечне кредитування та перспективи його розвитку в Україні / Н.І. Янковий. – М., 2016. – 32 – 154 с.
2. Суворова А. В. / Розвиток системи іпотечного кредитування в Україні / А.В. Суворова. – М., 2018. – 56 – 113 с.
3. Любунь О.С. Іпотечне кредитування: теоретичні основи іпотеки, інструменти і моделі фінансування та рефінансування житлового будівництва / О.С. Любунь. – К. : Європ. ун-т, 2006. – 299 с.
4. Євтух О. Іпотека та іпотечний ринок / О. Євтух // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 9. – 18-22 с.
5. Базилевич В. Іпотечний ринок / В. Базилевич, Н. Погорельцева – К.: Знання, 2008. – с. 717
6. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/6400>
7. Науковий портал «Cyberleninka». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/ipotechnyy-kredit-funktsii-ispolzovanie-v-kachestve-instrumenta-preodoleniya-krizisnyh-situatsiy-v-ekonomike>
8. Економічний портал «Economics.Studio». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.studio/kreditovanie/sotsialno-ekonomicheskaya-suschnost-rol-34498.html>
9. Пилипець О. Порівняльний аналіз національних систем іпотечного кредитування / О. Пилипець // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2005.– №2-3. – 149-153 с.
10. Економічний портал «MindSpace». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mindspace.ru/abcinvest/model-ipotechnogo-kreditovaniya-v-ssha/>
11. Російська іпотека. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.russianipoteka.ru/china/>

12. Терещенко Г. Особливості іпотечного кредитування: зарубіжний досвід і вітчизняна практика / Г. Терещенко, С. Яковенко // Фінанси України. – 2008. – № 8. – 20-26 с.
13. Меркулов В. Мировой опыт ипотечного жилищного кредитования и перспективы его использования в России / В. Меркулов // Ассоциация Юридический центр. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 358 с.
14. Соколовський Є.А. – Система іпотечного житлового кредитування у забезпеченні соціального розвитку держави / Є.А. Соколовський // Одеса: Видавництво „Атлант”, 2016. – 20 – 180 с.
15. Навчальний ресурс «Studme». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/1880041313779/ekonomika/nominalnaya_realnaya_protsentnye_stavki.htm
16. Економічний ресурс «Maanimo». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://maanimo.com/banks/ipoteka>
17. Рекуненко І.І. / Сучасний стан іпотечного кредитування житла в Україні / І. І. Рекуненко // М., 2015 – 12 – 39 с.
18. Портал столичної нерухомості. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://100realty.ua/uk/articles/vidsotki-po-ipoteci-v-2018-roci-reiting-bankiv-ukraini>
19. Статистичний портал «Хіан». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xian.com.ua/statistics-and-analytics/>
20. Статистичний довідник «Нетхолдінг». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://net.dn.ua/money/stat.php>
21. Портал оцінки майна «СПЕТІМА». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.septima.lviv.ua/statistics>
22. Економічний портал «Антикризис». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kriza.com.ua/srednyaya-zarplata-v-ukraine/>
23. Економічний портал «Mind». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/banks/21-rajffajzen-bank-aval>

24. Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>
25. Буковинська бібліотека. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/28951/>
26. Офіційний портал ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.raiffeisen.ru/retail/mortgageloans/>
27. Програми іпотечного кредитування в ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [raiffeisen.ru/retail/mortgageloans/kvartira-v-novostrojke/?active_tab=tab-2](https://www.raiffeisen.ru/retail/mortgageloans/kvartira-v-novostrojke/?active_tab=tab-2)
28. Про затвердження Державної цільової соціально-економічної програми будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2009 р. за № 1249 (із змінами та доповненнями за станом на 24.10.2012 р.). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1249-2009-%D0%BF>. – Назва з екрана.
29. Національний банк України / Статистика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674
30. Національний банк України / Фінансові результати. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.com.ua/ru/credit/credit-property>
31. Офіційний портал ПАТ «ПриватБанк». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru/kredity/zhilje-v-kredit>
32. Офіційний портал ПАТ «Ощадбанк». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/dim>
33. Берестова Ю. С. / Риски ипотечного кредитования и пути их минимизации / Ю. С. Берестова // Видавництво «Вісник», 2009, 87 – 89 с.
34. Охрименко І.Б., Степура А.Т., Реалії та ризики кредитування житла банками в Україні // Видавництво «Вісник», 2016, 13 – 15 с.
35. Поляченко В.А. Світова іпотечна криза / П.І. Гайдуцький, В.А. Поляченко, К.В. Паливода // – К., 2008. – 428 с.

36. Рожко О. Зарубіжний досвід використання моделей іпотечного кредитування / О. Рожко // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка «Економіка». – 2011. – № 132. – С. 41-44
37. Сайт Української національної іпотечної асоціації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.unia.com.ua/>
38. Савич В.І. Іпотечне кредитування в Україні: суперечності та тенденції розвитку / В.І. Савич – Ів–Фр., ІМЕ “Галицька академія”. – 2006. – 552 с.
39. Паливода К.В. Становлення та розвиток іпотечного ринку житла в Україні./ К.В. Паливода // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 12. – С. 8-10.
40. Про іпотеку: Закон України // Законодавство України - № 3201-IV від 15.12.2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
41. Земельний кодекс України: Відомості Верховної Ради України – 2002 р., № 3-4, ст. 27 від 25.10.2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
42. Про оцінку земель: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 15, ст. 229 від 11.12.2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
43. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 52, ст. 377 від 15.12.2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15>
44. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 1, ст. 1 від 20.01.2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15>
45. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268 від 07.07.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

46. Про іпотечні облігації: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 16, ст. 134 від 22.12.2005. – [Електронний ресурс]. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3273-15>
47. Про організацію формування та обігу кредитних історій: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 32, ст. 421 від 20.04.2004. – [Електронний ресурс]. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-15>
48. Погорельцева Н. Дослідження економічної природи іпотечного ринку / Н. Погорельцева // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 6. – С. 66-74.
49. Любунь О.С. Іпотечне кредитування: теоретичні основи іпотеки, інструменти і моделі фінансування та рефінансування житлового будівництва / О.С. Любунь. – К. : Європ. ун-т, 2006. – 299 с.
50. М'якишевська О. М. Стан і перспективи іпотечного кредитування / О. М. М'якишевська // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 112-118.
51. Юркевич О. М. Особливості іпотечного житлового фінансування в Україні на сучасному етапі / О. М. Юркевич // Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство». - 2016. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal-3>
52. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Капіталізм, соціалізм, демократія / Й. Шумпетер. – М. : Ексмо, 2007. – 864 с.
53. Тридід О. Складові формування загальної концепції регулювання вітчизняної банківської системи / О. Тридід, Н. Погореленко // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 8. – С. 34–37.
54. Сухотеплий В. Модель кризової та прогноз післякризової динаміки активів банківської системи України / В. Сухотеплий // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 56–62.
55. Соколовський Є. А. Іпотечні системи в стимулюванні розвитку реального сектора економіки / Є. А. Соколовський // Науковий вісник ОНЕУ. – 2013. – № 27 (206). – С. 243–254

56. Системология. Автоматизация решения системных задач / Дж. Клир: пер. С англ. М. А. Зуева ; под ред. А. И. Горлина. – М. : Радио и связь, 1990. – 539 с.
57. Яковец Ю. В. Наследие Н. Д. Кондратьева: взгляд из XXI века / Ю. В. Яковец. – М. : МФК, 2001. – 50 с.
58. Романютін І. Фактори розвитку інвестицій в іпотечне кредитування житлового будівництва / І. Романютін // Финансовая консультация. – 2004. – № 7–8. – С. 11
59. Нортон Д. Інститути, інституційні зміни та функціонування економіки / Д. Нортон ; пер. з англ. – М. : Начала, 1997. – 180 с.
60. Міщенко В. І. Банківські операції : підруч. / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська. – К. : Знання, 2006. – 727 с.
61. Лютий І. О. Банківські інститути в умовах глобалізації ринку фінансових послуг: монографія / І. О. Лютий, О. М. Юрчук. – К. : Знання, 2011. – 357 с.
62. Лаврушин О. И. Банковское дело : учеб. 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. О. И. Лаврушина. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 672 с.
63. Коттл С. «Анализ ценных бумаг» Грэма и Додда / С. Коттл, Р. Мюррей, Ф. Блок; пер. с англ. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2000. – 704 с
64. Коваленко В. В. Науково-методичні підходи до формування системи антикризового управління фінансовою стійкістю банків / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков // Економіка України. – 2014. – № 6. – С. 57–76.